

مقاله پژوهشی: نسل جوان و خدمت سربازی؛ مطالبات و راهکارهای پاسخگویی

فرشید صفری^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۵

چکیده

موضوع «خدمت سربازی» و مسائل مرتبط با آن، به یکی از موضوع‌های مورد توجه در میان افکار عمومی در سال‌های اخیر تبدیل شده است؛ با توجه به اهمیت دوره خدمت سربازی و نیز جوان بودن اغلب مشمولین خدمت زیرپرچم، در نوشتار حاضر تلاش شده است تا با رویکرد بیان مطالبات جوانان، به موضوع خدمت سربازی نگرسته و در حد قلمروی پژوهش، به ارائه راهکارهای پاسخگویی به این خواسته‌ها بپردازد. روش انجام این پژوهش برای مشخص کردن مطالبات، تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرایی و برای شناسایی راهکارهای پاسخگویی، انجام مصاحبه خبرگی بوده است. جامعه آماری در بخش تحلیل محتوا، دربرگیرنده کلیه پژوهش‌های منتشر شده طی سال‌های دهه ۹۰ شمسی (۱۳۹۰-۱۴۰۰) در پایگاه‌های اطلاعاتی تحت وب سیویلیکا، نورمگز، علم‌نت و پژوهشگاه علوم انسانی با معیار انتخابی وجود حداقل یکی از کلیدواژه‌های «سربازی»، «سربازی»، «خدمت سربازی»، «خدمت وظیفه عمومی» و «نظام وظیفه» در عنوان آن‌ها و جامعه آماری در بخش مصاحبه‌ها را نیز کارشناسان و متولیان امر «وظیفه عمومی» شاغل در سازمان وظیفه عمومی، معاونت‌های نیروی انسانی ستاد کل ن.م. و فراجا در شهر تهران تشکیل دادند که با روش گلوله برفی و به صورت هدفمند انتخاب و حجم نمونه در هر دو جامعه آماری، تا حد رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. مطالبات جوانان، حول دو محور «خوشایندسازی شیوه اجرای کنونی» و «حذف خدمت اجباری» در سه بخش «قبل از خدمت»، «حین خدمت» و «بعد از خدمت» شناسایی گردید و راهکارهای پاسخگویی نیز، حول این دو محور ارائه شدند.

واژگان کلیدی: خدمت سربازی، وظیفه عمومی، جوانان، نسل جوان، مطالبات

مقدمه

دولت‌ها باتوجه به تهدیدات متصور، بافت اجتماعی، ساختار و شرایط فرهنگی، سیاسی و اقتصادی‌شان، شیوه‌ای خاص را برای استفاده از ظرفیت مشارکت مردمی در امر دفاع از کشورشان و تأمین «امنیت ملی» دنبال می‌نمایند. در جمهوری اسلامی ایران نیز به‌استناد اصول ۹ و ۱۵۱ قانون اساسی و به حکم آیه «وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ»^۱، این موضوع به شکل ویژه‌ای مورد توجه قرار گرفته و در نتیجه آن، وظیفه «کسب توانایی دفاع همه‌جانبه از کشور» و «حفظ نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران» برعهده دولت، آحاد ملت و تمامی افراد کشور گذاشته شده است.

۱. کلیات

۱-۱. بیان مسئله

یکی از مهمترین ابزارهای دراختیار دولت جمهوری اسلامی ایران برای مردم‌پایه نمودن نظام دفاعی کشور و تقویت آمادگی رزمی افراد جامعه، «خدمت وظیفه‌عمومی»^۲ است؛ براساس ماده ۱ قانون خدمت وظیفه‌عمومی مصوب مهرماه سال ۱۳۶۳، «دفاع از استقلال و تمامیت ارضی و نظام ج.ا.ا.، وظیفه دینی و ملی هر فرد ایرانی است و در اجرای این وظیفه، کلیه اتباع ذکور ج.ا.ا. مکلف به انجام خدمت سربازی برابر مقررات این قانون هستند و هیچ فرد مشمول خدمت وظیفه‌عمومی را جز در موارد مصرحه در این قانون، نمی‌توان از خدمت معاف کرد».

با این نگاه، مشارکت حداکثری جوانان در تبعیت از این قانون -به‌واسطه درهم‌آمیختگی و همپوشانی با بخش مهمی از مسیر زندگی آنان-، جایگاه و اهمیت ویژه‌ای می‌یابد

۱. سوره مبارکه انفال، آیه شریفه ۶۰

تا آنجا که حساسیت و دغدغه‌مندی نسبت به موضوع «خدمت وظیفه‌عمومی»، آن را افزون‌بر یک مسئله «دفاعی-امنیتی»، به مسئله‌ای «اجتماعی» نیز تبدیل نموده و درکنار کارکرد «آشکار» تأمین امنیت کشور، کارکردهای «پنهانی» همچون شکل‌گیری حسّ میهن‌پرستی، بالابردن میزان جامعه‌پذیری، ارتقای همبستگی اجتماعی و نزدیکی بیشتر مردم و سازمان‌های نظامی را برعهده دارد.

در این بین، شرایط اقتصادی و اجتماعی کشور سبب شده است تا جوانان به‌دنبال حضور سریع‌تر در جامعه و ایفای نقش‌های شغلی، همسری و... بوده و باوجود ضمانت‌های اجرایی قانونی همچون محرومیت از برخی حقوق اجتماعی، اضافه خدمت و...، تمایلی به گذراندن سربازی نداشته و یا لااقل به‌دنبال تأخیر در انجام آن باشند؛ اظهارات رئیس سازمان وظیفه‌عمومی در نشست خبری با اصحاب رسانه و اعلام وجود تعداد نزدیک به سه‌میلیون نفر مشمول غایب در کشور (خبرگزاری ایسنا، ۱۴۰۱/۶/۲۹)، می‌تواند خود صحتی بر این ادعا باشد.

خدمت سربازی در پژوهش‌های متعدد و از زوایای مختلف بررسی شده است که از جمله آن‌ها می‌توان به بررسی شیوع خودکشی^۱، اعتیاد به موادمخدر و سیگار^۲، مشکلات روحی و روانی سربازان^۳، افسردگی و اضطراب^۴، تجربه طی دوره خدمت سربازی^۵، نگرش به خدمت سربازی^۶، غیبت و فرار از خدمت^۷ و... اشاره نمود.

۱. فتحی‌آشتیانی و اسلامی، ۱۳۸۰؛ انیسی و همکاران، ۱۳۸۵؛ متینی‌صدر و همکاران، ۱۳۸۸؛ نوری و همکاران،

۱۳۹۱؛ نصرت‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۵؛ خلیلی و همکاران، ۱۳۹۶؛ بهرامی، ۱۴۰۰

۲. محتشم‌امیری و همکاران، ۱۳۸۴؛ شفیقی و همکاران، ۱۳۸۶؛ احمدی و همکاران، ۱۳۹۲ الف و ۱۳۹۲ ب

۳. فتحی‌آشتیانی، ۱۳۸۴؛ فارسی و همکاران، ۱۳۸۵؛ حیدری و اشرفی، ۱۳۹۰؛ نعمت‌شاهی و همکاران، ۱۳۹۹

۴. حبّی و همکاران، ۱۳۹۳؛ بهشتی و ضرغام‌حاجبی، ۱۳۹۷؛ مؤمن‌پور، ۱۳۹۷ الف

۵. فرهی‌بوزنجانی، ۱۳۸۸؛ سیدی، ۱۳۹۵ الف و ۱۳۹۵ ب؛ محجوب و همکاران، ۱۳۹۹؛ طاهری و همکاران، ۱۴۰۱

۶. سینایی و مسعودی، ۱۳۹۲؛ سینایی، ۱۳۹۵؛ مؤمن‌پور، ۱۳۹۷ ب؛ کوهساریان، ۱۳۹۹

۷. کمال‌وند و همکاران، ۱۳۹۵؛ آزادی، ۱۴۰۰؛ کرمی و همکاران، ۱۴۰۰؛ چنگی‌آشتیانی و همکاران، ۱۴۰۰

بر این اساس، نگاه جوانان به خدمت سربازی-که ناشی از عدم رضایت نسبت به وضعیت موجود و مطالبه برای ایجاد وضع مطلوب است-، به دو دسته تقسیم می‌شود: گروه اول، معتقدند باید خدمت سربازی اجباری حذف و حاکمیت در عوض، از وجود سربازان اختیاری و یا استخدام افراد در قالب سرباز حرفه‌ای استفاده نماید اما گروه دوم، به دنبال اصلاح شیوه کنونی خدمت سربازی از طریق افزایش تسهیلات، کاهش مدت انجام خدمت، در نظر گرفتن «خدمات اجتماعی و غیر نظامی» جایگزین «خدمت نظامی»، متناسب نمودن خدمت با سطح تحصیلات و... هستند و حذف سربازی اجباری برایشان در اولویت نیست.

مقاله حاضر به دنبال این است تا با روش‌های علمی و رویکرد توصیفی-تحلیلی، به مطالبات حوزه خدمت سربازی در میان نسل جوان و راهکارهای پاسخگویی به آن‌ها دست یابد.

۲-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق

۲-۱-۱. اهمیت تحقیق

کاربردی شدن یافته‌های این تحقیق می‌تواند به تحقق موارد زیر در جامعه و سازمان‌های نیروهای مسلح، کمک نماید:

۱. شناسایی زمینه‌های تقویت آمادگی رزمی در کنار تأکید بر اهمیت مردم‌پایه نمودن نظام دفاعی کشور.
۲. همخوانی الگوی اجرای خدمت وظیفه عمومی متناسب با تغییرات و تحولات اجتماعی و فرهنگی در کشور.
۳. معرفی زمینه‌های خوشایندسازی خدمت سربازی.
۴. بسترسازی برای کاهش آمار غیبت مشمولان خدمت وظیفه عمومی.
۵. کمک به ارتقای مبانی دانشی حوزه سیاست‌گذاری خدمت وظیفه عمومی.
۶. شناسایی نگرش و تفکر جوانان نسبت به خدمت وظیفه عمومی.

۱-۲-۲. ضرورت تحقیق

عدم انجام این تحقیق می‌تواند مسائل و پیامدهای زیر را در جامعه و سازمان‌های نیروهای مسلح، به دنبال داشته باشد:

۱. ناشناخته ماندن علل افزایش آمار غیبت و فرار مشمولان.
۲. ضعف دانش بومی در حوزه سیاست‌گذاری خدمت و وظیفه عمومی.
۳. کاهش منزلت اجتماعی سربازان و عدم رغبت به انجام خدمت سربازی.
۴. تداوم و استمرار ابهام در مطالبات جوانان نسبت به خدمت و وظیفه عمومی.
۵. کاهش حساسیت مراکز تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر نسبت به مطالبات جوانان.
۶. تغییر در شیوه اجرای قانون خدمت و وظیفه عمومی از ایجابی و اقناعی به سلبی و تحکمی.

۱-۳. پیشینه تحقیق

با بررسی پیشینه‌های تحقیقاتی، پژوهشی که به صورت خاص «*راهکارهای پاسخگویی به مطالبات نسل جوان در حوزه خدمت و وظیفه عمومی*» را بررسی نموده باشد، شناسایی نشد ولی در ادامه، نتایج برخی از پژوهش‌های مرتبط با حوزه خدمت و وظیفه عمومی ارائه می‌گردد:

(۱) سجادی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله خود ضمن بررسی «*ابعاد استراتژی توانمندسازی منابع انسانی در حوزه نظام وظیفه*»، نشان دادند موافقان و مخالفان خدمت سربازی از دو مبنای پیامدگرایانه و وظیفه‌گرایانه، برای توجیه نمودن موافقت و مخالفت خویش بهره می‌برند؛ انجام خدمت همگانی-اجباری یکسان در مقابل اختلال در امر اشتغال و ازدواج جوانان، نیروی کار ارزان در برابر استثمار نیروی کار و عدالت تساوی طلبانه در برابر ناکارآمدی اقتصادی و امنیتی، از مهمترین مواضع و دلایل نزاع بین موافقان و مخالفان خط‌مشی کنونی خدمت سربازی است.

(۲) سیدی و همکاران (۱۳۹۵ب) در مقاله‌ای به «آسیب‌شناسی تجربی خدمت نظام وظیفه از منظر سربازان دارای مدرک تحصیلی» پرداخته و در یافته‌های‌شان، تقابل با برنامه‌ریزی و آینده‌نگری، انتظار طولانی و ازدست دادن فرصت‌ها، ضعف در برنامه‌ریزی کلان و تغییرات پی‌درپی قوانین را جزو درون‌مایه‌های اصلی ۱۱ گانه از مسائل خدمت سربازی معرفی نموده‌اند.

(۳) سعیدی (۱۳۹۲) با «بررسی رویکردهای نوین در عرصه خدمت نظام وظیفه» دریافت امروزه «فناوری‌های نوین نظامی» موجب پیدایش الزامات، و شرایط نوینی در رابطه با ماهیت وظیفه عمومی شده است و از این رو، بسیاری از کشورها با ارزیابی هزینه‌های اقتصادی-اجتماعی سبک‌ها و شیوه‌های سنتی و نوین خدمت سربازی و سنجش میزان هزینه-فایده، تغییرات ساختاری را در نظام خدمت وظیفه عمومی خود ایجاد نموده‌اند. همچنین وی ادعا می‌نماید که تاریخ مصرف استفاده از سربازان وظیفه در مأموریت‌های خدماتی، نگهبانی و به‌کارگیری آنان در امور غیرتخصصی خاتمه یافته و حرفه‌ای شدن خدمت سربازی -باتوجه به ضرورت چابک‌سازی در نیروهای مسلح-، امری ضروری به نظر می‌رسد.

(۴) هابرز و وبینک^۱ (۲۰۱۵) در مقاله «آثار بلندمدت خدمت وظیفه بر کسب علم و دستمزد»، به مطالعه اثر بلندمدت سربازی در کشور هلند پرداخته‌اند. نتایج مطالعه نشان داد خدمت وظیفه اجباری، جمعیت دانش‌آموختگان دانشگاهی را ۱/۵ درصد کاهش داده و افزون‌بر آن، به میزان ۴ درصد نیز از احتمال گرفتن یک مدرک دانشگاهی می‌کاهد؛ همچنین اثر آن بر درآمد فرد نیز منفی و طولانی مدت خواهد بود.

(۵) ژانگ^۱ (۲۰۱۵) در پژوهش «خدمت سربازی و چین»، تغییرات تأثیر نظامی را در منشأ اجتماعی، دوره تاریخی، چرخه زندگی و وضعیت خدمت، بررسی می‌کند. یافته‌ها نشان داد خدمت سربازی، کانال مهمی برای تحرک اجتماعی است اما تأثیر آن، به زمان انجام خدمت، مدت زمان خدمت و کیفیت آموزش‌ها بستگی دارد.

(۶) نیل دِوینز^۲ (۲۰۰۳) در مقاله «بازگرداندن سربازی اجباری در آمریکا» بیان می‌کند که ریچارد نیکسون^۳ در سال ۱۹۷۳ م، قانون سربازی اجباری را در این کشور فسخ نمود تا با شعارهای ظاهری مثل «آسوده‌خاطر کردن آمریکایی‌ها از این بابت که فرزندان‌شان به جنگ فرستاده نمی‌شوند»، نقش مجلس نمایندگان آمریکا را در تصمیم‌گیری برای همراهی با سیاست‌های جنگ‌افروزان یک‌طرفه دولت، کم‌رنگ کند؛ زیرا با کمتر درگیرکردن مردم در این سیاست‌ها، فشار کمتری به نمایندگان مجلس برای مقابله با تصمیمات خودمختارانه دولت برای جنگ‌افروزی (مانند جنگ ویتنام) وارد شده و دست دولت در چنین اقداماتی بازتر خواهد بود. نویسنده با استفاده از ادبیات حقوقی سعی می‌کند تا با آسیب‌شناسی این موضوع، نیازمندی ورود مجلس به چنین اموری را دوباره مطرح کند تا نشان دهد به‌عنوان مثال، تصمیم آمریکا درباره جنگ با عراق، تصمیمی است با پشتوانه یک ملت و نه فقط تمایلات جنگ‌طلبانه گروهی یک دولت.

(۷) گید^۴ و همکاران (۱۹۹۱) در پژوهش «خدمت سربازی؛ موقعیتی برای شروع» دریافتند خدمت سربازی، تأثیر مثبتی بر اشتغال، درآمد و آموزش پس از خدمت دارد. نگرش سربازان نسبت به ارزش خدمت، با سهولت یافتن اولین شغل پس از خدمت، تمایل به استخدام تمام‌وقت، درآمد ماهیانه بالاتر و پیشرفت تحصیلی مرتبط بود.

1. Zhang

2. Neal Devins

3. Richard Milhous Nixon (1913-1994)

4. Gade

۴-۱. سؤال‌های تحقیق

۴-۱-۱. سؤال‌های اصلی

- (۱) نسل جوان در حوزه خدمت سربازی چه مطالباتی دارند؟
- (۲) راهکارهای پاسخگویی به مطالبات حوزه خدمت سربازی نسل جوان چیست؟

۵-۱. هدف‌های تحقیق

- (۱) شناسایی مطالبات نسل جوان در حوزه خدمت سربازی.
- (۲) شناسایی راهکارهای پاسخگویی به مطالبات نسل جوان در حوزه خدمت سربازی.

۶-۱. روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، «کاربردی» و از لحاظ روش، در زمره تحقیقات «کیفی» قرار گرفته و سعی دارد با رویکرد توصیفی-تحلیلی و «تحلیل محتوای کیفی» مبتنی بر پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه «خدمت سربازی»، مطالبات جوانان در این حوزه را استخراج و با انجام مصاحبه خبرگی^۱، راهکارهای پاسخگویی به این مطالبات را شناسایی نماید.

جامعه آماری بخش مطالبات جوانان، شامل پژوهش‌های منتشرشده دهه ۹۰ شمسی طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۰ در پایگاه‌های اطلاعاتی تحت وب «سیویلیکا»^۲، «نورمگز»^۳، «علم‌نت»^۴ و «پژوهشگاه علوم انسانی»^۵ با معیار انتخابی وجود حداقل یکی از واژه‌های «سرباز»، «سربازی»، «خدمت سربازی»، «نظام وظیفه» و «خدمت وظیفه عمومی» در عنوان پژوهش‌ها است. همچنین، از آنجا که نویسندگان به دنبال کشف ظرفیت‌های قانونی نظامی برای پاسخگویی به مطالبات جوانان بود، به منظور شناسایی و تعیین افراد جامعه آماری

1. Elite Interview
 2. www.Civilica.com
 3. www.Noormags.ir
 4. www.Elmnet.ir
 5. www.Ensani.ir

در بخش مصاحبه‌ها، از افراد دارای پیشینه تجربی در این زمینه شامل کارشناسان و افراد شاغل در سازمان وظیفه‌عمومی و معاونت‌های نیروی انسانی ستادکل ن.م. و فراجا در شهر تهران بهره برد که به صورت غیرتصادفی و هدفمند با روش «گلوله‌برفی» انتخاب و مصاحبه‌ها تا رسیدن به «اشباع نظری» ادامه یافت؛ این به معنای آن است که حجم نمونه، دیگر قادر نیست دیدگاه تازه‌ای به پژوهش اضافه نماید.

از آنجا که درخصوص معنا و چگونگی سنجش اعتبار و پایایی در تحقیقات کیفی در مقایسه با تحقیقات کمی -که بیشتر در سنت و مکتب تجربه‌گرایی انجام می‌شود- توافق عامی وجود ندارد (لویس و ریچ^۱، ۲۰۰۳: ۲۷۰؛ لیونگ^۲، ۲۰۱۵: ۳۲۵)، ولی به گونه معمول از روش‌های جایگزین که با ماهیت پویایی و تفسیری بودن پژوهش‌های کیفی تناسب بیشتری دارند، استفاده می‌شود؛ به عنوان مثال، هم‌رسلی^۳ از اهمیت اصل «ثبات و سازگاری» بحث می‌کند (هم‌رسلی، ۱۹۹۲). سیل^۴ نیز معتقد است بازتاب و انعکاس شواهد، به اندازه‌ای که بتواند میزانی از اعتبار و پایایی را در ذهن مخاطب ایجاد کند، ضروری خواهد بود (سیل، ۱۹۹۹). بر این اساس، با تکیه بر نظر «سیل» تلاش شد تا با ارائه شواهد و دلایل کافی از نظر افراد مصاحبه‌شده، بستر لازم برای بررسی درستی و صحت ادعاهای مطرح‌شده، فراهم آید. همچنین، جهت سنجش قابلیت اعتماد به نتایج پژوهش، از معیارهای چهارگانه پیشنهادشده کانلی^۵ (۲۰۱۶) شامل اطمینان‌پذیری^۶، باورپذیری^۷، انتقال‌پذیری^۸ و تأییدپذیری^۹ بهره برده شد که نتایج آن در جدول (۱) آمده است.

1. Jane Lewis and Jane Ritchie
2. Lawrence Leung
3. Martyn Hammersley (1949)
4. Clive Seale (1955)
5. Lynne M. Connelly
6. Dependability
7. Credibility
8. Transformability
9. Confirmability

جدول شماره (۱): نتایج سنجش قابلیت اعتماد به نتایج پژوهش با استفاده از معیارهای کانلی

شرح معیار	شرح اقدام براساس معیار
اطمینان پذیری	بیان مشروح مراحل انجام پژوهش به منظور ایجاد امکان بازبینی پژوهش توسط دیگران.
باور پذیری	بیان نظر ۱۲ نفر از فعالان حوزه خدمت وظیفه عمومی شامل کارشناسان ستادکل، فراجا، سازمان وظیفه عمومی و قرارگاه مهارت آموزی، به گونه ای که دور از ذهن خواننده نبوده و بتواند باور حداقلی را برای وی ایجاد کند.
انتقال پذیری	نتایج مطالعات و پژوهش های انجام شده تاکنون، به عنوان منابع اطلاعاتی در این پژوهش مورد بررسی و استناد قرار گرفت.
تأیید پذیری	درک خواننده از مشکلاتی که جوانان در ارتباط با خدمت وظیفه عمومی با آن درگیر هستند، منجر به صحت سنجی مطالب استنتاج شده در متن پژوهش می شود.

۲. ادبیات و مبانی نظری تحقیق

۲-۱. مفهوم شناسی

۲-۱-۱. نگرش

هر نوع بیان یا نظر در مورد خدمت وظیفه عمومی که در آن قضاوت و ارزیابی نهفته باشد (مستقل از مثبت یا منفی بودن آن)، در این تحقیق، «نگرش» نامیده می شود.

۲-۱-۲. خدمت وظیفه عمومی

برابر ماده ۴ قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳/۷/۲۹ مجلس شورای اسلامی، خدمت وظیفه عمومی ۳۰ سال و مراحل آن شامل دوره ضرورت (دو سال)، دوره احتیاط (هشت سال)، دوره ذخیره اول (ده سال) و دوره ذخیره دوم (ده سال) است.

۲-۱-۳. مشمول

برابر ماده ۲ قانون «اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی» مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲ «هر فرد ذکور ایرانی، در ماهی که طی آن ماه به سن هجده سال تمام می رسد، مشمول مقررات قانون خدمت وظیفه عمومی است» و باید برای گذراندن دوره ضرورت، خود را به سازمان وظیفه عمومی معرفی نماید.

۲-۱-۴. سرباز

به استناد ماده ۵ «آیین نامه انضباطی نیروهای مسلح» مصوب ۱۳۶۹/۱۰/۲۰، کلیه اتباع ذکور دولت ج.ا.ا که مکلف به انجام خدمت وظیفه عمومی برابر مقررات قانون می باشند، از بدو ورود به خدمت، «سرباز» نامیده می شوند و حتی فراتر از آن، براساس تبصره ذیل این ماده، عنوان افتخاری «سرباز» برای کلیه کارکنان ن.م. -در هر درجه و مقامی- به کار می رود.

۳. یافته های تحقیق و تجزیه و تحلیل آن ها

در این بخش، یافته های شکلی و مهمترین یافته های توصیفی و تحلیلی مرتبط با پژوهش، ارائه می شود:

از میان پژوهش های مورد مطالعه، مقالاتی در تحلیل نهایی انتخاب شدند که دارای نوآوری در یافته هایشان نسبت به سایر مقاله ها بودند؛ بر این اساس، از میان تعداد ۸۴ مقاله موجود، ۳۱ مقاله -که هر کدام به شکلی، به بخشی از مسائل و موضوعات مرتبط با «سربازی» می پرداخت و نتایج قابل توجهی را به مخاطبان عرضه می نمود-، انتخاب شد. دسته بندی این مقالات از نظر سال انتشار و جنسیت پژوهشگران آن، در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول شماره (۲): پژوهش های مورد مطالعه (حجم نمونه) برحسب فراوانی و جنسیت پژوهشگر

جمع کل	سال انتشار پژوهش											
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶	۱۴۰۷	۱۴۰۸	۱۴۰۹	
۳۱	۴	۳	۱	۴	۲	۵	۱	۱	۷	۱	۲	فراوانی
۷۵	۱۰	۱۰	۳	۸	۴	۱۱	۳	۳	۱۵	۴	۴	جنسیت پژوهشگران (مرد/ زن)
۷	۰	۱	۰	۰	۳	۱	۰	۱	۱	۰	۰	

براساس مندرجات جدول شماره ۲، پژوهش‌هایی که در نیمه نخست دهه ۹۰ شمسی انجام شده‌اند، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده و سال ۹۲ نیز در جایگاه نخست فراوانی پژوهش‌های انجام شده جای گرفته است که می‌توان برگزاری همایش ملی «خدمت سربازی (رویکردها، کارکردها و افق‌ها)» در این سال را مهمترین دلیل برای آن بیان نمود. درضمن، برتری فراوانی پژوهشگران مرد بر زن نیز مشهود و بیانگر این است که مسئله «خدمت سربازی» همچنان برای جامعه زنان، موضوعیت نیافته است.

جدول شماره (۳): آمار تفکیکی پژوهش‌های مورد مطالعه برحسب رویکرد موضوعی پژوهش

سال انتشار پژوهش	فراوانی	رویکرد موضوعی					
		سلامت جسم و روان سربازان	کارکردها و کارکردهای خدمت سربازی	سربازان خدمت کرده تجربه زیسته	تحلیل خدمت سربازی از منظر موافقان و مخالفان	تاریخچه و روند شکل‌گیری خدمت سربازی	نگرش افراد نسبت به خدمت سربازی
۱۳۹۰	۲	۱	۱				
۱۳۹۱	۱		۱				
۱۳۹۲	۷	۲			۲	۲	۱
۱۳۹۳	۱	۱					
۱۳۹۴	۱			۱			
۱۳۹۵	۵	۱	۱	۲			۱
۱۳۹۶	۲	۱		۱			
۱۳۹۷	۴	۱	۱		۱		۱
۱۳۹۸	۱			۱			
۱۳۹۹	۳		۱		۱		
۱۴۰۰	۴	۱	۳				
جمع کل	۳۱	۹	۸	۵	۴	۲	۳

در جدول شماره ۳، مقاله‌ها برحسب رویکرد موضوعی^۱ به شش دسته تقسیم و هریک به تفکیک سال انتشار، در جدول آمده است؛ بر این اساس، پژوهش‌هایی با رویکرد موضوعی «سلامت جسم و روان سربازان»، دارای بیشترین تعداد فراوانی در میان سایر رویکردهای موضوعی بوده و پس از آن، «کارکردها و کژکارکردهای خدمت سربازی» و «تجربه زیسته سربازان خدمت‌کرده»، رویکردهایی هستند که در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

در این پژوهش، به «مطالبات نسل جوان در حوزه خدمت سربازی» به عنوان یکی از مسائل اجتماعی^۲ ایران توجه شده است چرا که از زمان پی‌ریزی «خدمت سربازی» تاکنون، همواره با واکنش‌ها و بازخوردهای بسیاری در جامعه ایران همراه بوده است؛ گواه این مطلب، تعدد مطالعات پژوهشی انجام‌شده در این حوزه است که بیشتر آن‌ها از منظر شناخت مشکلات و مسائل مختلف «خدمت سربازی» به‌ویژه مسائل مرتبط با «سلامت سربازان» و برگزیدن موضعی آسیب‌شناسانه، به موضوع ورود کرده‌اند. با تعمق در یکایک رفتارهای منفی اظهارشده در این مقالات از قبیل خودکشی، اعتیاد و... می‌توان به زمینه بروز هریک از آن‌ها -که ناشی از برآورده‌نشدن یک یا چند خواسته و یا نیاز مطالبه‌شده است-، دست‌یافت. بر این اساس، مطالبات نسل جوان در سه‌بخش «قبل»، «حین» و «بعد» خدمت سربازی استخراج و به شرح زیر ارائه می‌گردد:

۱) قبل از خدمت:

۱. حذف خدمت سربازی اجباری یا کاهش مدت قانونی خدمت سربازی.
۲. تغییر الگوی سنتی خدمت سربازی به الگوهای جدید با کارایی بهتر.
۳. انجام خدمت سربازی به صورت بومی و یا نزدیک به محل سکونت.

۱. دسته‌بندی رویکردهای موضوعی، از مقاله اسکندری‌نژاد و هاشمی (۱۴۰۱) اقتباس شده است.

۲. منظور از مسئله اجتماعی، «وضعیت یا شکلی از رفتارهای منفی اجتماعی که توسط افرادی که از برآورده‌شدن مطالبات و خواسته‌های خود در جامعه مأیوس و ناکام هستند، بروز می‌کند».

۴. به کارگیری در عرصه‌های جدید خدماتی به جای انجام خدمت نظامی.
۵. افزایش حقوق، مزایا و تسهیلات پرداختی در دوره خدمت سربازی.
۶. به کارگیری در مشاغل تخصصی و مرتبط با تخصص و تجربه سربازان.
۷. عدم تغییر پی‌درپی قوانین و مقررات خدمت سربازی و بروز زمینه تبعیض.
۸. بهره‌گیری از مراکز تحقیقاتی و انجام خدمت علمی به جای خدمت نظامی.

(۲) حین خدمت:

۱. ارتقای منزلت اجتماعی سربازان در جامعه.
۲. ارتقای کیفی آسایشگاه‌های محل اسکان سربازان.
۳. توجه به خواسته‌های قانونی سربازان توسط فرماندهان.
۴. عدم اعمال تنبیهات ناعادلانه و بی‌مورد در مورد کارکنان وظیفه.
۵. ارائه آموزش‌های مهارت‌محور اجتماعی در کنار آموزش‌های نظامی.
۶. تغییر الگوی سنتی خدمت سربازی به الگوهای جدید با کارایی بهتر.
۷. امکان پرداختن به مشاغل جانبی در حین خدمت جهت کسب درآمد.
۸. ارائه آموزش‌های مهارت‌ورزی، حرفه‌آموزی و کارآفرینی در طول خدمت.
۹. کاهش حضور مستمر در محل خدمت و افزایش میزان استفاده از مرخصی.
۱۰. عدم استفاده از الفاظ و گفتار خارج از شئون سربازی توسط فرماندهان.
۱۱. به کارگیری در مشاغل تخصصی و مرتبط با تخصص و تجربه سربازان.
۱۲. رعایت عدالت در رفتار فرماندهان و پرهیز از رفتارهای تبعیض‌آمیز.
۱۳. ارتقای کمی و کیفی خوراک و پوشاک (البسه نظامی) سربازان.
۱۴. درک متقابل از نیازهای جوانان در یگان‌های محل خدمت.

(۳) بعد از خدمت:

۱. ارتقای منزلت اجتماعی افراد دارای کارت پایان خدمت.
۲. ارائه آموزش‌های مهارت‌ورزی، حرفه‌آموزی و کارآفرینی در طول خدمت.
۳. بسترسازی جهت فراگیری مهارت‌های لازم برای موفقیت در زندگی آینده.

۴. ارتقای ارزش کارت پایان خدمت در مقایسه با کارت های معافیت صادر شده به هنگام استخدام، ادامه تحصیل، دریافت تسهیلات و حقوق اجتماعی و
۵. طراحی نظام ارزشیابی نحوه گذراندن خدمت سربازی برای جوانان و برخورداری افراد خدمت کرده از اولویت استخدام در سازمان های دولتی و غیردولتی نسبت به افراد خرید خدمت و یا معاف از خدمت سربازی.

پس از شناسایی و استخراج خواسته ها و مطالبات جوانان در حوزه خدمت سربازی، با محوریت راهکارهای پاسخگویی به این مطالبات، مصاحبه عمیق با افراد جامعه نمونه به عمل آمد که خلاصه وضعیت افراد مصاحبه شونده به شرح جدول (۴) ارائه می گردد.

جدول (۴): مدرک تحصیلی / سابقه شغلی / سازمان محل خدمت افراد مصاحبه شونده

تعداد	سازمان محل خدمت	تعداد	سابقه شغلی	تعداد	مدرک تحصیلی
۴	سازمان وظیفه عمومی	۳	کمتر از ۵ سال	۴	دکتری
۳	معاونت نیروی انسانی ستاد کل	۵	۵-۱۰ سال	۲	دانشجوی دکتری
۵	معاونت نیروی انسانی فراجا	۴	بالاتر از ۱۰ سال	۶	کارشناسی ارشد
۱۲	جمع کل	۱۲	جمع کل	۱۲	جمع کل

پس از انجام مصاحبه ها و دریافت نظرهای خبرگانی، متن مصاحبه ها با روش های علمی مورد تفسیر قرار گرفت و راهکارهای پاسخگویی به مطالبات نسل جوان در حوزه خدمت سربازی به شرح زیر استخراج گردید:

۱. تعیین منطقی مدت زمان خدمت سربازی در زمان صلح.
۲. آموزش مهارت های مولد و کارآمد به سربازان متناسب با نیازهای جامعه.
۳. تلاش در جهت کوتاه شدن بُعد مسافت محل خدمت با محل سکونت.
۴. تعریف مشاغل سربازان متناسب با درجه، تخصص و مهارت های آنان.
۵. حفظ کرامت انسانی سربازان توسط فرماندهان و سایر کارکنان بالادستی.
۶. تبیین منافع اجتماعی و ضرورت دینی-ملی خدمت سربازی برای جوانان.

۷. کاهش زمینه‌های فساد و تقلب در جامعه برای معافیت از خدمت سربازی.
۸. ارتقای وضعیت کارکنان وظیفه از لحاظ تأمین اعتبار خوراک و پوشاک، حقوق و مزایا، بهداشت، بیمه درمانی و محیط خدمتی.
۹. توجه متولیان امر به کاهش نرخ رشد جمعیت و تعداد موالید ذکور و لزوم به‌کارگیری شیوه‌های جدید در تأمین نیروی انسانی نیروهای مسلح.
۱۰. بازنگری در قوانین و مقررات جاری و پیش‌بینی عرصه‌های نوینی همچون امداد رسانی، سازندگی و آبادانی، محیط زیست، کارآفرینی، خدمت رسانی و... در به‌کارگیری سربازان.
۱۱. بسترسازی لازم جهت بازدید نوجوانان از پادگان‌ها، مراکز آموزشی و یگان‌های نظامی در قالب درس «آمادگی دفاعی»، به‌منظور آشنایی با محیط‌های نظامی و شکل‌گیری نگاه واقع‌بینانه نسبت به خدمت سربازی و کاهش نگرش‌های منفی، مطالبات و انتظارات غیرواقعی.

۴. نتیجه‌گیری

۴-۱. جمع‌بندی

خدمت سربازی به‌عنوان مرحله انتقال از دوران جوانی و تحصیل به مرحله کار و تولید، زمینه‌ساز شکل‌گیری شخصیت افراد بوده و از اهمیت بالایی برخوردار است؛ با توجه به چارچوب نظری و رویکردهای اصلاحی نوین در حوزه خدمت وظیفه عمومی و نیز اهمیت تحولات محیطی و لزوم ایجاد تغییرات عقلانی متناسب با شرایط زمان و مکان، الزامات و بایسته‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و به‌ویژه دفاعی-امنیتی، با مورد توجه قرار دادن حفظ نظام مقدس ج.ا.ا، مهمترین نتایج پژوهش به شرح زیر ارائه می‌گردد:

۱. کاستی‌ها و معایب قابل توجهی در شیوه فعلی اجرای خدمت وظیفه عمومی وجود دارد که منجر به کاهش بهره‌وری خدمت سربازی شده است.

۲. کاهش مدت زمان خدمت وظیفه عمومی در زمان صلح، یکی از مهمترین و پُر تکرارترین مطالبات نسل جوان در پژوهش‌ها و مطالعات مورد بررسی بوده است.

۳. خدمت سربازی نیازمند طراحی الگوها و مدل‌های نوین بومی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی-ایرانی و بسیج داوطلبانه است.

۴. کاهش نرخ رشد جمعیت و تعداد موالید ذکور در جامعه، تغییر نگاه سنتی به خدمت سربازی را اجتناب‌ناپذیر کرده و اهمیت به‌کارگیری شیوه‌های جدید تأمین نیروی انسانی -به‌ویژه سرباز حرفه‌ای- را در نیروهای مسلح، دوچندان می‌کند.

۵. کاهش نگاه دفاعی به خدمت وظیفه عمومی در نیروهای مسلح و توجه به سایر عرصه‌های غیردفاعی، می‌تواند احساس مفیدبودن، مطلوبیت سربازی و علاقه‌مندی به خدمت را افزایش داده و کاهش پیامدهایی همچون میزان غیبت و فرار از آن، احساس تضییع وقت و اقدامات غیرقانونی و صوری برای اخذ معافیت را به‌دنبال داشته باشد.

۴-۲. پیشنهادها

باتوجه به نتایج تحقیق و نیاز کشور به تأمین نیروی انسانی برای نیروهای مسلح، موارد زیر را می‌توان به عنوان پیشنهادهایی برای موضوع خدمت سربازی بیان کرد:

۴-۲-۱. پیشنهادهایی به مسئولین و فرماندهان در نیروهای مسلح

۱. امید داشتن به کاهش مدت خدمت سربازی و تسهیل سایر شرایط خدمتی ازسوی سازمان وظیفه عمومی، یکی از دلایل عدم استقبال از انجام به‌موقع خدمت وظیفه عمومی و ارتکاب به غیبت، در میان جوانان است؛ بنابراین، لازم است مسئولان از صحبت‌های امیدوارکننده بدون مبنا و پشتوانه، در رسانه‌ها خودداری و مشمولین به این نتیجه برسند که شرایط انجام خدمت سربازی دارای ثبات است و تغییر قابل توجهی نخواهد داشت.

۲. تعامل با دبیرستان‌ها جهت برگزاری جلسات آموزشی به منظور تبیین چرایی، کارکردها، ضرورت دینی-ملی و منافع اجتماعی خدمت سربازی در قالب درس «آمادگی دفاعی» صورت پذیرد.
۳. امکان‌سنجی کاهش مدت زمان طی دوره ضرورت خدمت وظیفه عمومی در زمان صلح، مورد بررسی کارشناسی قرار گیرد.
- ۲-۲-۴. پیشنهادهایی به پژوهشگران برای پژوهش‌های آینده
 ۱. مطالعه تطبیقی وضعیت کنونی خدمت وظیفه عمومی در ج.ا.ا. با کشورهای دارای خدمت وظیفه عمومی اجباری در چهار حوزه احضار، اعزام، تربیت و به‌کارگیری انجام گیرد.
 ۲. مطالعه‌ای در راستای تغییرات محتوایی و ساختاری خدمت وظیفه عمومی باتوجه به ضرورت تداوم آن، به‌لحاظ نوع آموزش و مهارت‌های موردنیاز سرباز آینده انجام گیرد.
 ۳. پژوهشی باهدف تبیین مؤلفه‌ها و الزامات لازم برای تشکیل سرباز حرفه‌ای در ساختار نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران انجام شود.

منابع و یادداشت‌ها

الف. اسناد بالادستی

۱. قرآن کریم
۲. موسوی‌الخمنی (رحمت... علیه)، سیدروح‌اله. (۱۳۷۸). *صحیفه نور*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی (رحمت... علیه)
۳. حسینی‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، سیدعلی. *مجموعه بیانات و فرمایشات مقام معظم رهبری* (مدظله‌العالی).
 قابل دسترسی در تارنمای www.Khamenei.ir

ب. منابع فارسی

۱. آزادی، محمدحسین و محمدپور، علی‌اصغر. (۱۴۰۰). *شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرار کارکنان وظیفه (مورد مطالعه: فرماندهی انتظامی شهرستان استهبان)*. نشریه منابع-انسانی ناجا. ۱۵(۶۶). صص ۳۰-۹
۲. احمدی، خدابخش؛ کرم‌بخش، علیرضا؛ مهرآزمای، علیرضا؛ ثالثی، محمود و نجفی‌منش، زهرا. (۱۳۹۲الف). *بررسی الگوی سومصرف مواد در سربازان*. طب‌نظامی. ۱۵(۵۴). صص ۲۳۵-۲۴۳
۳. احمدی، خدابخش؛ مهرآزمای، علیرضا؛ کرم‌بخش، علیرضا و ثالثی، محمود. (۱۳۹۲ب). *بررسی عوامل جمعیت‌شناختی و خانوادگی مبتلایان به سومصرف مواد در سربازان*. طب-نظامی. ۱۵(۵۳). صص ۲۰۸-۲۰۱
۴. اسکندری‌نژاد، علیرضا و هاشمی، سیدضیا. (۱۴۰۱). *چالش‌های سربازی در ایران: فراتحلیل کیفی پژوهش‌های موجود*. دوفصلنامه مسائل اجتماعی ایران. ۱۳(۲). صص ۲۶-۹
۵. انیسی، جعفر؛ سلطانی‌نژاد، عبدالله؛ امیری، ماندانا و فتحی‌آشتیانی، علی. (۱۳۸۵). *بررسی شیوع افکار خودکشی و عوامل مرتبط با آن در میان سربازان*. طب‌نظامی. ۸(۲۸). صص ۱۱۳-۱۱۸
۶. بوالحسنی، خسرو؛ بیک، علی‌اصغر و یداللهی، رضا. (۱۳۹۸). *تأثیر مهارت‌ورزی سربازان بر زندگی آنان بعد از رهایی از خدمت سربازی*. مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی. ۹(۳۷). صص ۲۷۸-۲۵۰
۷. بهرامی، میثم. (۱۴۰۰). *علل و فاکتورهای زمینه‌سازمهم در راستای خودزنی سربازان نیروهای مسلح*. تحقیقات حقوق قضایی. ۲(۳). صص ۴۸۶-۴۶۹
۸. بهشتی، ابراهیم و ضرغام‌حاجبی، مجید. (۱۳۹۷). *رابطه تاب‌آوری و عمل به باورهای دینی با اضطراب و افسردگی در میان سربازان*. طب‌نظامی. ۲۰(۷۵). صص ۳۴۱-۳۳۳
۹. ترک‌یلماز، محمد. (۱۳۹۲). *بررسی تاریخچه، قوانین و آخرین وضعیت خدمت سربازی در کشور ترکیه*. همایش ملی خدمت سربازی.
۱۰. چنگی‌آشتیانی، جواد؛ آوخ‌کیسمی، فرهاد؛ جهان‌داری، پیمان و راه‌نجات، امیرمحسن. (۱۴۰۰). *واکاوی علل فرار از خدمت سربازی*. علوم مراقبتی نظامی. ۸(۳۰). صص ۳۳۱-۳۱۹
۱۱. حبیبی، محمدباقر؛ المامیر، مرتضی؛ زارع، محمد و حبیبی، زهرا. (۱۳۹۳). *بررسی میزان شیوع افسردگی و اضطراب در بین سربازان و ارتباط آن با سبک‌های دلبستگی*. نشریه روان-شناسی نظامی. شماره ۱۸. صص ۵۸-۵۱

۱۲. حیدری، مسعود و اشراقی، محمود. (۱۳۹۰). *سازگاری رفتاری در سربازان وظیفه عمومی و عوامل مؤثر بر آن*. همایش آسیب‌شناسی مسائل جوانان. دانشگاه آزاد اسلامی واحد فلاورجان
۱۳. خلیلی، محمدرضا؛ ابراهیمی، محمداسماعیل و صاحبی، علی. (۱۳۹۶). *بررسی تأثیر درمان مثبت‌گرایی گروهی بر افسردگی و گرایش به خودکشی: مطالعه موردی نمونه‌ای از آموزشگاه سربازی در همدان*. دانش انتظامی. ۴(۱۳). صص ۱۴۱-۱۲۱
۱۴. دهقان‌منشادی، محمدعلی. (۱۳۸۱). *بررسی اختلالات روانی در میان سربازان پادگان آموزشی شهر یزد (رساله دکتری)*. یزد: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی^(ره)
۱۵. رضایی جابری، صدیقه؛ عابدینی، صدیقه؛ شکراله و فولادی، زهرا. (۱۳۹۶). *کیفیت زندگی سربازان یکی از یگان‌های نظامی بندرعباس*. نشریه ابن‌سینا. ۱۹(۵۸). صص ۵۶-۵۴
۱۶. سجادی، علیرضا؛ اکبری، رضا؛ سرآبادانی، حسین و تراب‌زاده‌چهرمی، محمدصادق. (۱۳۹۷). *تحلیل اخلاقی خدمت وظیفه سربازی از منظر نظریه‌های وظیفه‌گرا و پیامدگرا*. نشریه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی. ۸(۲۷). صص ۳۱۸-۲۹۷
۱۷. سعیدی، محمدرضا. (۱۳۹۲). *بررسی رویکردهای نوین در عرصه خدمت نظام وظیفه*. همایش ملی خدمت سربازی.
۱۸. سیدی، سیدمحمدرضا و سیدی، سیدحسین. (۱۳۹۵الف). *فهم جوهره تجربه دوره سربازی در اعضای هیئت علمی وظیفه*. اندیشه مدیریت راهبردی. ۱۰(۱۹). صص ۱۱۶-۸۵
۱۹. سیدی، سیدمحمدرضا؛ سیدی، سیدحسین و صلواتیان، سیاوش. (۱۳۹۵ب). *آسیب‌شناسی تجربی خدمت نظام وظیفه از منظر سربازان دارای مدرک تحصیلات تکمیلی*. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی. ۵(۱۴). صص ۸۶-۶۷
۲۰. سینایی، وحید. (۱۳۹۵). *بررسی نگرش دانشجویان به نظام وظیفه (مطالعه دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد)*. پژوهشنامه علوم سیاسی. ۱۱(۴۱). صص ۱۱۸-۹۵
۲۱. سینایی، وحید و مسعودی، حمید. (۱۳۹۲). *جامعه‌پذیری و بازجامعه‌پذیری سیاسی در نظام وظیفه: مطالعه نگرش دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد*. مسائل اجتماعی ایران. ۴(۲). صص ۱۰۴-۷۹
۲۲. شفیقی، فرهاد؛ روحانی، سیدمظفر؛ کاظمی، جواد؛ سیدرشید، حسینی؛ دنیوی، وحید و قره‌خانی، شاهین. (۱۳۸۶). *خطر نسبی ابتلا به سیگار در سربازان وظیفه در پادگان‌های تهران نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران طی سال ۱۳۸۴*. نشریه دانشگاه علوم پزشکی ارتش. ۵(۱۸). صص ۱۲۰۱-۱۱۹۷
۲۳. شیرمهنجی، مصطفی؛ یونسی، محمد و شیرمهنجی، مرتضی. (۱۳۹۲). *بررسی قوانین و مقررات خدمت وظیفه عمومی در کشورهای مختلف*. همایش ملی خدمت سربازی.
۲۴. طاهری، مهرداد؛ سلطانی، علیرضا؛ سهرابی، محمد و شهلائی، ناصر. (۱۴۰۱). *هویت‌سازی با تکیه بر جامعه‌پذیری سیاسی: مطالعه موردی آموزش افسران وظیفه*. نشریه مطالعات ملی. ۲۳(۹۲). صص ۱۶۶-۱۴۳
۲۵. طوسی، حسینعلی و مهری، عباس. (۱۳۹۰). *عوامل مؤثر بر جذب نخبگان کشور در بسیج*. نشریه مدیریت اسلامی. ۱۹(۸۳). صص ۱۳۰-۱۰۵
۲۶. علی‌حسینی، علی؛ مهدیان، حسین و ربیعی‌نیا، بهمن. (۱۳۹۴). *بررسی تأثیرگذاری دوره آموزشی سربازی در مرکز ۰۱ ارتش بر شاخص‌های همبستگی اجتماعی*. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی. ۴(۱۰). صص ۱۱۲-۱۰۱

۲۷. علیزاده، احمد. (۱۳۸۲). *مطالعه موردی تجربه چهار کشور در زمینه حرفه‌ای کردن ارتش با تأکید بر نظام وظیفه (طرح تحقیقاتی)*. دفتر سیاسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۲۸. فارسی، زهرا؛ جباری‌موروئی، مسعود و عبادی، عباس. (۱۳۸۵). *بررسی وضعیت سلامت روانی سربازان مراجعه‌کننده سرپایی به کلینیک نظامی در تهران*. نشریه پژوهش علوم سلامت و نظامی. ۴(۱۵). صص ۹۳۰-۹۲۳.
۲۹. فتحی‌آشتیانی، علی و اسلامی، سیدحسین. (۱۳۸۰). *ارزیابی عوامل آسیب‌شناسی روانی و علل خودکشی در میان سربازان طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۱*. طب نظامی. ۳(۴). صص ۲۴۵-۲۴۹.
۳۰. فتحی‌آشتیانی، علی و سجاده‌چی، عارف. (۱۳۸۴). *ارزیابی روان‌شناختی سربازان فرماندهی آمادوپشتیبانی در یک واحد نظامی*. طب نظامی. ۷(۲۰). صص ۱۵۹-۱۵۳.
۳۱. فرهی‌بوزنجانی، برزو؛ حسن‌بیگی، محمود و هوشنگی، مهدی. (۱۳۸۸). *مطالعه مشکلات-رفتاری کارکنان وظیفه یک یگان سازمان نظامی*. مدیریت منابع انسانی. ۱(۳). صص ۱۲۰-۱۰۱.
۳۲. فقیه علی‌آبادی، هادی. (۱۳۹۳). *بررسی برخی عوامل نگهدارنده و انگیزاننده نیروهای وظیفه (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)*. تهران: دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام).
۳۳. کرمی، امید؛ بُرنامهر، احمد و امینی‌زاده، میلاد. (۱۴۰۰). *بررسی عوامل مؤثر بر غیبت و فرار از خدمت سربازی (مورد مطالعه: مشمولان شهرهای تهران، اصفهان و تبریز)*. نشریه مطالعات خدمت سربازی. ۴(۱۳). صص ۱۲-۱.
۳۴. کمال‌وند، حسین؛ کریمی‌طاهر، رسول و وثوقی، عبدالله. (۱۳۹۵). *بررسی عوامل مؤثر بر فرار از خدمت سربازان؛ مورد مطالعه پایگاه یکم شکاری مهرآباد*. علوم و فنون نظامی. ۱۲(۳۶). صص ۱۲۱-۱۰۵.
۳۵. کوهساریان، حسین. (۱۳۹۹). *آسیب شناسی خدمت وظیفه در ارتقای انسجام اجتماعی ج.ا.ا. علوم و فنون نظامی*. ۱۶(۵۳). صص ۹۵-۷۹.
۳۶. متینی‌صدر، محمدرضا؛ کرمی‌نیا، رضا؛ گلزاری، محمود؛ سهرابی، فرامرز، دلاور، علی و صرامی، غلامرضا. (۱۳۸۸). *عوامل مؤثر در انسجام گروهی و ارتباط آن‌ها با پرخاشگری و افکار خودکشی در سربازان وظیفه*. طب نظامی. ۱۱(۳۸). صص ۲۴۲-۲۳۷.
۳۷. محتشم‌امیری، زهرا؛ میرزمانی، سیدشهرام و سعیدی‌رضوانی، محمود. (۱۳۸۴). *تعیین الگوی مصرف سیگار در میان سربازان نیروهای نظامی و انتظامی استان گیلان در سال ۱۳۸۴*. طب نظامی. ۷(۲۵). صص ۱۹۸-۱۹۳.
۳۸. محجوب، حسن؛ قدیری، حجت‌اله؛ شاطری، کریم و تنهایی، علیرضا. (۱۳۹۹). *نقش خدمت سربازی در تکوین و تجلی رفتارهای شهروندی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه تهران)*. مدیریت نظامی. ۲۰(۷۷). صص ۱۸۸-۱۶۱.
۳۹. مجلس خبرگان قانون اساسی. (۱۳۸۰). *قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (مصوب سال ۱۳۵۸ با اصلاحات سال ۱۳۶۸)*. چاپ ششم. تهران: معاونت حقوقی ریاست جمهوری.
۴۰. معاونت حقوقی ریاست جمهوری. (۱۴۰۰). *مجموعه تنقیحی آیین‌نامه انضباطی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و قوانین و مقررات مرتبط*. تهران: معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات.
۴۱. مؤمن‌پور، مصطفی. (۱۳۹۷ الف). *مطالعه صدمات دوره خدمت وظیفه و ارایه راهکارها در جهت کاهش این آسیب‌ها*. دومین کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین پژوهشی در

- علوم انسانی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
۴۲. مؤمن‌پور، مصطفی. (۱۳۹۷). *دلایل بی‌انگیزگی مشمولان در اعزام به خدمت سربازی و آرایه راهکارهای انگیزشی و ایجاد علاقه در دوره خدمت سربازی*. دومین کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین پژوهشی در علوم انسانی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
۴۳. نصرت‌آبادی، مهدی؛ حلوائی‌پور، زهره و قاندامینی هارونی، غلامرضا. (۱۳۹۵). *پیش‌بینی گرایش به افکار خودکشی براساس متغیرهای روانی-اجتماعی و احتمال اعتیاد به مواد در سربازان*. نشریه دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایلام. ۲۴(۶). صص ۸۷-۹۶
۴۴. نعمت‌شاهی، محمد؛ پارسایی‌مهر، زهرا؛ روشن‌زاده، مصطفی؛ جمالی‌نیک، مهدی؛ هاشمی-نیک، مرتضی و تاج‌آبادی، علی. (۱۳۹۹). *وضعیت سلامت روان و عوامل تأثیرگذار بر آن در سربازان ایرانی: مروری نظام‌مند*. طب نظامی. ۲۲(۹۴). صص ۸۸۵-۸۹۵
۴۵. نوری، رضا؛ فتحی‌آشتیانی، علی؛ سلیمی، حسین و سلطانی‌نژاد، عبدالله. (۱۳۹۱). *عوامل زمینه‌ساز خودکشی در سربازان یک نیروی نظامی*. طب نظامی. ۱۴(۴۸). صص ۹۹-۱۰۳
۴۶. نیازی، محمد و شالچی، وحید. (۱۳۹۲). *شکل‌گیری نظام‌وظیفه در ایران و طرح ملت-سازی در دوره پهلوی اول*. جامعه‌شناسی تاریخی. ۵(۲). صص ۶۹-۴۱

ج. منابع انگلیسی

- Barabashev, Alexei and Straussman, Jeffrey D. (2007). **Public service reform in Russia:1991-2006**. Public Administration Review. 67(3). pp. 373-382
- Connelly, Lynne M. (2016). **Trustworthiness in Qualitative Research**. Medsurg Nursing : Official Journal of the Academy of Medical surgical Nurses. 25(6). pp. 435-436
- Devins, Neal. (2003). **Bring Back the Draft?** Georgia State University Law Review
- Gade, Paul Allen. (1991). **Military Service and the Life-Course Perspective: A Turning Point for Military Personnel**. Research Military Psychology. 3(4). pp. 187-199
- Hammersley, Martyn. (1992). **What's Wrong with Ethnography?** London: Routledge
- Hubers, Frank & Webbink, Dinand. (2015). **The Long-Term Effects of Military Conscription on Educational Attainment and Wage**. IZA Journal of Labor Economics. 4(1). pp. 1-16
- Leung, Lawrence. (2015). **Validity, Reliability and Generalizability in Qualitative Research**. Family Medicine and Primary Care. 4(3). pp. 324-327
- Lewis, Jane and Ritchie, Jane. (2003). **Qualitative research practice: A Guide for Social Science Students and Researchers**. London: Sage Publications Ltd
- Perri, Timothy. (2012). **The Evolution of Military Conscription in the US**. The Independent Review. 17(3). pp. 429-439
- Seale Clive. (1999). **The Quality of Qualitative Research**. Oxford: Blackwell
- Zhang, Chunni. (2015). **Military Service and Life Chances in Contemporary China**. Chinese Sociological Review. 47(3). pp. 230-254

د. تارنما

۱. قانون «خدمت وظیفه عمومی» مصوب ۲۹ مهرماه ۱۳۶۳ مجلس شورای اسلامی ایران؛ قابل دسترسی در: <https://qavanin.ir/Law/PrintText/83407>
۲. قانون اصلاح موادی از قانون «خدمت وظیفه عمومی» مصوب ۲۲ آبانماه ۱۳۹۰ مجلس شورای اسلامی ایران؛ قابل دسترسی در: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/801834>
۳. نشست خبری رئیس سازمان وظیفه عمومی فراجا و تشریح محدودیت‌های ایجادشده برای مشمولان غایب؛ قابل دسترسی در: <https://www.isna.ir/news/1401062921097>
4. Selective Service System. (2013, April 11). Who must register? Accessible at: www.sss.gov/fswho.html

Young Generation and Military Service; Demands and Response Solutions

By:
Farshid Safary¹

Abstract

In recent years, the issue of "military service" and its related issues has become one of the fringe issues among public opinion; Considering the extraordinary and very important importance of the military service period and the fact that most of the subjects of the service under the flag are young, this article has tried to look at the issue of military service with the approach of expressing the demands and wishes of the youth and, within the scope of the research, to provide solutions to respond to this Pay claims. The method of conducting this research was qualitative content analysis with an inductive approach to calculate the demands and expert interview to calculate the response solutions. The statistical population in the content analysis section includes all the researches published during (1390-1400) in the web databases of Civilica, Noormags, Elmnet and Humanities Research Institute with the selection criteria of having at least one of the keywords "soldier", "military service", "public duty service" and "duty system" in their title and the statistical community in the interview section, experts and custodians of matters related to "public duty" Employees in the organization of the duty system formed the human resources vice-chairs of the General Staff and Faraja in Tehran, which continued with the snowball method and targeted selection and sample size in both statistical populations, until the theoretical saturation was reached. The demands of the youth were gathered around the two axes of "improving the current implementation method" and "abolition of compulsory service" in three sections "before the military service", "during the military service" and "after the military service" and the response solutions were presented around these two axes.

Keywords: Military, Military Service, Youth, Young Generation, Demands

1. PhD Student in National Security (National Security Studies) – SNDU F.Safary@iran.ir